

Nejlepšími léky jsou čas a vitamín L – lidskosti

Jak se léčí bolesti duše a jak víra provází každodenní

život v hospicích? Nejenom o tom jsme hovořili s ROBERTEM HUNEŠEM, ředitelem Hospice sv. Jana N. Neumanna v Pračaticích a prezidentem Asociace poskytovatelů hospicové paliativní péče.

S ústupem pandemie covidu-19 se na začátku léta navrátily do našeho života i veřejné akce. České a moravské hospice tento návrat symbolicky zahájily II. národní poutí za hospice, která se uskutečnila v červnu na Velehradě. Zvolili jste toto poutní místo záměrně kvůli nějaké vazbě na hospice?

Kdepak. Byla to souhra okolností, či vlastně Boží řízení. Předloni se uskutečnila pout' na Svaté Hoře u Příbrami, a tak jsme se mezi hospicáky domluvili, že ta příští, tedy v roce 2020, bude na Moravě. Měli jsme domluvené Křtiny, ale z důvodu protikoronavirových opatření musela být pout' zrušena. I letos jsme si mysleli na Křtiny, ale tam již ve vybraný termín bylo obsazeno, podobně jako na sv. Hostýně. A tak jsme zvolili Velehrad, zde byl termín volný, přesněji Pán Bůh nám jej rezervoval. Moc děkujeme všem, kteří nás přijeli duchovně podpořit! Již nyní se těšíme na III. národní pout' za hospice poslední dubnovou sobotu příštího roku, tentokrát na mariánském poutním místě v jihočeském Lomci u Vodňan.

České a moravské hospice na této národní pouti ctí jako svého patrona a přímlyvce sv. Josefa Moscati. Čím vás osobně tento lékař inspiruje? Člověčinou. Stojí za to zhlédnout dvoudílný životopisný film ve sloven-

Tam, kde „běžná“ medicína končí, tam hospice teprve začínají.

Snímky v příloze APHPP

štině *Lekár zázrakov*, který je dostupný na Youtube. Anebo si přečíst knížku *Doktor Moscati – svatý lékař z Neapole*. Zhltl jsem ji na dva nádechy. Vypráví o neobyčejně obyčejném Pepinovi, jak Josefu Moscatimu říkali blízci, o lékaři, hrdém Italovi, introvertovi se smyslem pro humor, laskavé duši s velkou moudrostí. O člověku, který byl svobodným laíkem, jenž si nezvolil ani kněžství či řeholní život, ale ani manželství. O člověku, který předpověděl den své smrti, a přesto naplnil život smyslem, velikostí, radostí a dobrem. Jak? Po jeho úmrtí to nejlépe vyjádřil jistý stařec, když do kondolenční knihy napsal: „Oplakáváme ho, protože svět v něm přišel o jednoho světce, Neapol o vzor všech cností a chudí nemocní v něm přišli o všechno.“

Asi nejvíce mi utkvěla Moscatiho slova: „Pamatujte na to, že se nemáte starat jen o tělo, ale také o ztrápené duše lidí, kteří se k vám utíkají. Kolika

bolestem ulevíte spíše radou a nasloucháním než strohým receptem, s nímž je odešlete do lékárny.“ Kdyby tak Josef Moscati věděl, jak se trefil do hospicového vidění světa půl století předtím, než vznikl první novodobý hospic v Anglii! Snad i proto si jej hospice vybraly jako svého patrona.

Řekl byste na základě vašich zkušeností, že v hospicích léčíte spíše bolesti těla, nebo duše?

Obojí. Kvalitní medicína je v hospicích podmínkou nutnou, nikoli však postačující. Klíčová je pro nás léčba ne fyzického rozměru bolesti. Bolesti emoční (psychické), vztahové (sociální) i duchovní (spirituální). Je-li na smrtelném lůžku pacient s nádorovými bolestmi, s takovými si umí naši lékaři celkem rychle poradit. Ovšem na výčitky svědomí, rozkmitřené vztahy v rodině nebo na strach z umírání pilulka ani injekce neexistuje. Přesto od těchto netělesných bolestí dokážeme umíra-

jícím často pomoci. Proto jsou v hospicovém týmu kromě zdravotníků též sociální pracovníci, duchovní či psychologové, kteří se těmto typům strádání pacienta věnují. Ale nejen oni, prakticky všichni z personálu. Někdy může mít nejbližší k takovému pacientovi ošetřovatel, uklízečka nebo recepční, který pomůže pacientovi rozvázat uzel zašmodrchaných rodinných vztahů. Klíčové je mít na pacienta čas. Tam, kde „běžná“ medicína končí, tam hospice teprve začínají. To je zásadním způsobem odlišuje od ostatních zdravotnických zařízení.

Můžete uvést příklad?

Řeholní sestra, která pracuje v hospici, jeden pacient řekl, že byl ve svém životě grázl. Sestra mu odpověděla, že právě pro takové lidi Ježíš přišel. Muž neměl šťastnou minulost. „V životě na mne vztáhlo ruku mnoho lidí,“ prozradil, „ale teprve v hospici jsem poznal, že se dá vztáhnout také tak, že mne chce někdo pohlídat.“ Postupně se upevňovalo jeho rozhodnutí nechat se pokřtít. Nakonec se vyznal: „Hospicové prostředí mi pomohlo odpustit těm, kteří mi ublížili.“ Symbolicky, právě v momentě samotného křtu, se roztrhlo zatažené nebe a slunce svými paprsky ozářilo přítomné. Na závěr obřadu se zatahlo a na zem začaly padat velké bílé vločky, symbol čistoty.

Když hovoříte o nefyzické bolesti, jistě jste se setkali i s případy, že by život byl pro pacienta natolik nesnesitelný, že požadoval eutanazii.

V ojedinělých případech o eutanazii pacienti hovoří. Naznačí a čekají, co lékař na to. V těchto situacích, když jsme se pacientovi věnovali a neutekli od komunikace v dané věci, když vnímal důvěru, bezpečí a náš zájem o něj, když jsme mu pomohli překonat jeho strach a obavy, tak v oněch náznacích nepokračoval a už o své usmrcení dále nežádal. Jak řekl M. Heidegger, „technika překonala veškeré vzdálenosti, ale nevytvořila žádnou blízkost“. Léčba duševní a duchovní bolesti je náročná, ale reálná a účinná. Takovéto léky (úleva od strachu, výčitek svědomí, smíření se sebou a s druhými), které našemu zdravotnictví tolik scházejí, hospice nabízejí. Jsou jimi čas a vitamín L – vitamín lidskosti.

JAKUB HOLMAN, šéfredaktor zpravodaje APHPP Rovnováha

Rok s covidem v Hospici Anežky České

Když se na jaře loňského roku objevili první nakažení novým koronavirem, netušili jsme, jak silného a vytrvalého protivníka máme před sebou. Vlna onemocnění v první polovině roku 2020 proběhla v našem hospici poměrně klidně.

Na pokyn vedení jsme vypracovali hygienicko-epidemiologické plány, promýšleli nejrůznější scénáře, objednali potřebné ochranné pomůcky, učili se oblékat ochranné obleky, roušky se staly nedílnou součástí naší práce. Žádný klient ani nikdo z personálu k naší radosti neonemocněl. Prožili jsme poměrně poklidné léto a trochu doufali, že vše již odeznělo.

A pak přišel podzim. Situace se začala zhoršovat po celém světě, vše jsme sledovali s profesionálním zájmem, diskutovali o nejrůznějších způsobech řešení. V druhé polovině října jsme poměrně náhodně objevili prvního pozitivního pacienta, kterého jsme nahlásili na krajskou hygienickou stanicí – a pak už vše dostalo rychlý spád. První testy potvrdily nemoc u čtyř klientů, ale bohužel i u 14 zaměstnanců, což bylo opravdu hodně.

Děkujeme za ochranu

Klienty jsme soustředili na uzavřené oddělení a oprávnili plány připravené z jara. Bohužel až praxe ukázala řadu úskalí, věci zkrátka jinak fungují na papíře a jinak ve skutečnosti. Nej-

Ochranné obleky se staly nedílnou součástí práce.

horší byl akutní nedostatek personálu, směny se nám podařilo zachovat jen díky zodpovědnému a obětavému přístupu všech, kteří zůstali zdraví. Pravidelné týdenní testování přineslo nové nemocné mezi klienty i mezi personálem.

Nejhorší období trvalo šest týdnů. Péče o naše pacienty byla najednou jiná. Jsme zvyklí na blízký kontakt s nemocným i s jeho rodinou. Najednou mezi námi stály nezvyklé bariéry – roušky, rukavice, bílé ochranné obleky, péče mnohdy omezená na nejnutnější úkony, zákaz návštěv. Tváří v tvář

konkrétním případům nám bylo smutno. Celá situace se počátkem prosince začala uklidňovat. Vánoční svátky jsme prožili poměrně v klidu. Situace se začala opět zhoršovat asi v polovině ledna. Onemocněl postupně téměř celý zbytek personálu, pacienti covid pozitivní jsme přijímali i plánovaně, abychom ulevili nemocnicím v Náchodě a Trutnově. Ale to už jsme uměli s nemocí zacházet a vše fungovalo díky našim zkušenostem dobře.

Patří se poděkovat personálu, který byl mnohdy ve velkém psychickém tlaku nejen v zaměstnání, ale i doma:

maminky řešily zavřené školky, distanční školní výuku svých dětí, přijímací zkoušky, maturity... I našim zaměstnancům onemocněli a bohužel odešli jejich nejbližší, dobří přátelé, známí, kamarádi.

Díky patří i studentkám zdravotnických oborů, které pomáhaly ochotně, s nadšením a radostí.

Zaslouhují ocenění za profesionální, hluboce důstojný, lidský a obětavý přístup ke všem potřebným. Svata Anežko, děkujeme za ochranu a pomoc!

KATEŘINA DOSTÁLOVÁ,
staniční sestra Hospice Anežky České

Služba hospice je službou lásky

Nezáleží, odkud jsme, ani jaká víra nás vede životem. Jednou může přijít den, kdy naše tělo navštíví těžká a nevléčitelná nemoc, která nás povede nikoli k životu, ale na druhou stranu. Nenápadné onemocnění může v našem těle nejprve jen podřimovat. Ale časem se začne rozrůstat, až už člověku není pomoci. Od tohoto okamžiku bude tělesná schránka churavějšího den ode dne chřadnout.

Každý si přeje, aby mohl s nemocí zůstat doma v svých blízkých. Prostředí domova je pro trpící určitým pohlazením a danou jistotou, že své

dny prožijí důstojně s láskou a s každodenní péčí rodiny. Každý z nás by svému bližnímu dál všechno, jen aby se cítil dobře a jeho bolest se mírnila. Je to služba, kterou s úctou a obětavostí věnujeme všem členům rodiny. Je to služba náročná a těžká, ale dá se zvládnout. To proto, že existují pozemští andělé strážní, kteří jsou zároveň zkušenými odborníky. Dokážou pak svými křídly podržet celou rodinu i s nemocným.

A to je právě domácí hospicová péče, která se pro těžce nemocné i pro celou rodinu může stát oázou zásad-

ní pomoci. Když už naše síly nestačí, přináší nám klid, mír a jistotu, že nejen rodina, ale především odcházející nemocný člověk vše zvládne a připraví svoji duši i tělo k tichému odchodu z pozemského světa. Rodina má tolik času, kolik potřebuje, aby s ním mohla být, aby s ním mohla hovořit, dotýkat se ho dlaní i slovem, objímat ho a povzbuzovat. Společně prožívat i ty nejmenší okamžiky obyčejného dne. Dny, které se nemocnému krátí. A nám, kteří tu zůstaneme sami, se tyto dny naopak prodlužují, protože víme, že budeme opuštěni. Naše nit-

ro ale nemusí strádat, protože cítíme, že jsme s člověkem, který byl součástí našich životů, mohli prožít jeho poslední chvíle.

Služba hospice je službou lásky, veliké odbornosti po stránce medicínské, ale i službou pro naše nitro a mysl. Každý člověk stvořený Bohem by při svém odchodu k Němu neměl zůstat sám, měl by být obklopen láskou a soudržností v rodině. Měl by odcházet z domova doprovázen svými milovanými.

Text napsala manželka klienta
Charity Nový Hrozenkov

PAHOP je nemocnice doma

Ztráta blízkého člověka patří k jedné z nejtěžších v životě člověka. Bez ohledu na to, jaké stanovisko k otázce smrti zaujímáme, nikdy se na ni nejde vnitřně zcela připravit.

Může se stát, že budeme čelit situaci, kdy odchod blízkého člověka bude pozvolný – například v důsledku nevyléčitelné nemoci – a my se budeme rozhodovat, jestli jej svěřit do rukou zdravotníků v nemocnici, nebo zvolit přirozenější a důstojnější cestu: být s ním až do posledního dechu v místech, která jsou mu nejbližší, doma.

PAHOP, Zdravotní ústav paliativní a hospicové péče se sídlem v Uherském Hradišti, vychází vstříc lidem, kteří mohou a chtějí pečovat o své nejbližší v rodinném kruhu domácího prostředí.

Hlavní činností je specializovaná zdravotní péče pro nevyléčitelně nemocné pacienty. O nemocné pečují multidisciplinární tým, který tvoří léka-

Dožít svůj život důstojně a v kontaktu se svými nejbližšími.

ři, zdravotní sestry, sociální pracovník, pečovatelské, psycholog a podle přání klienta i duchovní. PAHOP je podporou rodinám, které chtějí pečovat o své nejbližší v prostředí jejich domova a tento vzácný, vyhraněný čas, který nemocným zbývá, prožít v kruhu se svými nejbližšími. Zdravotní služby mobil-

ního hospice jsou zajištěny nepřetržitě 365 dní v roce, 24 hodin denně a jsou hrazeny zdravotními pojišťovnami.

Většinou se lidé domnívají, že se tato péče týká občanů ve vyšším věku, ale pravdou je, že klienty má PAHOP ve všech věkových kategoriích včetně nejmenších pacientů. Důkazem je pří-

běh třidvacetiletého Ondry, který bojoval se zákeřnou nemocí pět let. Nejříve byl pacientem dětské onkologie, kde prodělal chemoterapii a spoustu dalších lékařských zákroků. Bohužel byl nádor natolik zhoubný, že léčba nezabírala a muselo se přistoupit k amputaci levé nohy. Za nějakou dobu se začaly objevovat metastázy na plicích, a tak následovaly další operace, po kterých byla ukončena léčba směřující k jeho uzdravení. Ondra zůstal odkázaný na kyslík a jeho stav se nadále zhoršoval. Nastala chvíle, kdy bylo nutno rozhodnout, jestli zůstane v nemocniční péči, kde se o něj budou starat cizí lidé, nebo si jej rodina vezme domů a vše bude zvládat sama s pomocí pracovníků domácí hospicové péče.

Na doporučení známých oslovila Ondrova maminka zdravotní ústav PAHOP, aby jí byl podporou v péči o nemocného syna. Za Ondrou domů začali jezdit zdravotníci hospice a poskytli mu kvalitní zdravotní péči, medikaci a vybavení zdravotnickými přístroji, jako by byl v nemocnici. Hospicové sestry se staly svým laskavým a empatickým přístupem součástí rodiny. Ondrovi bylo díky péči domácího hospice PAHOP umožněno dožít svůj život důstojně, při vědomí a v kontaktu se svými nejbližšími. PAHOP je nemocnice doma.

LUDMILA MALÁ,
PAHOP, Uherské Hradiště

Život plyne jako řeka zázraků

Paní Jarmila byla přijata do Hospice sv. Alžběty v Brně koncem února 2021, v době, kdy vrcholila covidová epidemie a společnost byla v lockdownu. Byla to útlá, ale i přes svůj zdravotní stav velmi milá a komunikativní dáma. Na nástěnku do svého pokojíčku

si přinesla fotografie rodiny, ráda vyládala o svých vnučatech a toužebně očekávala narození pravnoučka.

Paní Jarmilu si díky její dobrovolné povaze zamiloval celý personál. Většinou mívala otevřené dveře do pokoje, a tak jsme všichni po čase znali zvuk jejího mobilního telefonu a dokázali odhadnout, na jaké programu se v televizi bude dívat.

Protože během covidové pandemie byla dobrovolnická činnost z logických důvodů utlumena, snažili jsme se v rámci možností hospice být paní Jarmile co nejvíce nápomocni, a pokud to bylo jen trochu možné, plnit její přání. Tak vznikl nápad dopisovat si s dobrovolníkem na dálku, který paní Jarmila s radostí přivítala. To se mohlo realizovat díky další kolegyni, která krátké vzkazy od paní Jarmily zapisovala, a odevzdávala je dobrovolníkovi, od něhož zpětně do hospice nosila jeho odpovědi. Paní Jarmilu trápilo, že se nemohou fyzicky vidět, ale i tato forma komunikace ji velice těšila. Takto spolu mluvili o rodině, vzpomínali na rodinu, oblíbené knížky nebo navštívená místa.

I když letošní zima byla poměrně dlouhá, jaro se postupně hlásilo a na

stromech se začaly objevovat první lístky. Největší radost paní Jarmile nyní dělaly výjizdky na vozíku před hospic tzv. „na cigárko“. Zahalena do pláště a někdy i bundy, pozorovala ze svého vozíku ptáky na obloze, rozkvétající kaštan nebo jezírko, v němž se po dlouhé zimní pauze začaly objevovat první malé lístky okrasných květin. Když jsem se jí zeptala, co by vzkázala lidem, řekla: „Hlavně, aby se chovali dobře k přírodě. Vždyť z ní máme všechno. Všechny plody, všechno jídlo, nechápu, jak někdo může přírodu ničit, vždyť to je to nejdůležitější, co máme.“ A neopomněla připomenout ani zásadní význam vztahů: „Přála bych si, aby se k sobě lidé dobře chovali, protože je smutné sledovat, když k sobě lidé nemají úctu.“ Ano, vztahy jsou tím jediným, co lidem zůstává až do poslední chvíle. Nezáleží na tom, kdy skončí, zda to bylo před čtyřiceti lety nebo nedávno. Zklamání nebo nadšení v nás stále rezonují a zůstávají až do konce.

Nikdo netuší, kdy přijde jeho poslední chvíle, ale u pacientů v hospici je povědomí smrti naléhavější než u většiny z nás. Paní Jarmila byla i přes vědomí „posledního jara ve svém živo-

tě“ stále velmi optimistická a nezlobila se na život ani nyní, když se chýlil ke svému konci. Naopak vychutnávala jej v mezích svého zdravotního stavu naplno. „Život mi hodně dal, mám být za co vděčná,“ říkala. Byla obdivuhodně smířená a děkovala týmu Hospice sv. Alžběty za péči.

Poslední dopis pro dobrovolníka nadiktovala začátkem června, jen tři dny před svou smrtí, a protože tušila závažnost situace, napsala v něm: „Ještě chci na závěr dopisu dodat, že mě Vaše dopisy těší a já se budu zase těšit na odpověď od Vás. Ale kdybych už neměla příležitost odepsat, tak se nezloubte. Tak se loučím.“

Říká se, že jak člověk žije, tak i umírá, a tak její dobrovolnost neskončila ani smrtí, rozhodla se totiž darovat své tělesné ostatky pro medicínské účely, aby pomáhaly při výuce mladých lékařů. Stejně tak jako nezastaví covidová epidemie zrození, nezastaví ani umírání. Život plyne a bude plynout dál jako řeka. Jako „Řeka zázraků“, jak se zpívá v písni, která zněla z rádia nedlouho předtím, než paní Jarmila odešla.

BEATRIX KRÍŽOVÁ,
Hospic sv. Alžběty

Každý člověk má být za co vděčný.

Není nutno, aby bylo přímo veselo

Paní Libuška byla žena, která milovala život se vším, co k němu patří, a dokázala si ho užívat plnými doušky až do konce. Když na jaře minulého roku nastoupila do našeho hospice, neznala celou pravdu o svém zdravotním stavu a doufala, že jen co se trochu „rozchodí“, vrátí se domů.

Často jsme vyrážely s francouzskou holí nebo s chodítkem na procházky do hospicové zahrady. Byla velmi společenská a vždy vítala, když jsme někoho cestou potkaly. Bohužel, moc často se to nestávalo, protože Českem se právě valila první covidová vlna a návštěvy i setkávání klientů byly značně omezené.

Přesto se nám jedno slunečné nedělní odpoledne nečekaně podařilo. Bylo to koncem dubna. Restriktivní pomaloučku ubývalo a návštěvy byly v omezeném režimu už povoleny. Hospicová čajovna však zůstávala stá-

le zavřená a žádné společenské akce neprobíhaly. Vracely jsme se tehdy z procházky, ale protože se nám ještě nechtělo zpátky na pokoj, sedly jsme si před čajovnu k jednomu z opuštěných stolků. Po chvíli se opodál usadil další klient se svou kamarádkou a o něco později se přidali další dva kolegové, kteří sebou přivezli dvě babičky i s postelemi. Nevadilo nám, že nemůžeme sedět blízko sebe. I tak jsme se radovali z toho, že to krásné jarní odpoledne můžeme vychutnávat společně. Všichni byli vyladění a usmívali se. Ani dvoumetrové rozestupy

nám nemohly zabránit ve společném hovoru. Museli jsme sice mluvit víc nahlas, ale chuť si povídat nám pomohla se přes to přenést.

Atmosféra byla prostě kouzelná. Stále ji cítím, když na ty chvíle vzpomínám. Všichni jsme se cítili zase o něco více lidmi a společně jsme to sdíleli. A „více lidmi“ nás dělalo právě to sdílení. Možná že jste i vy zažili něco podobného, když se konečně otevřely zahrádky, restaurace a mohlo se zase k prarodičům a na koupaliště.

Nakonec jsem přinesla zpěvníky a kytaru. Zpívali jsme, až se hory zelenaly! Umělecká úroveň asi nebyla nejvyšší, zato naše chuť a nadšení byly obrovské. O hodinku později jsme se rozcházeli s mírem v duši a natěšení na další setkání. Bohužel, už jsme se v této sestavě nesešli. Přišlo ošklivé počasí, zdravotní stav klientů se zhoršoval. Úplného konce jarní karantény se dožila právě jen paní Libuška. O to raději jsem, že si to s námi tehdy mohli užít i ti ostatní.

Pak přišla chvíle, kdy Libuščina rodina našla odvahu říct jí nelibostnou pravdu o jejím vážném zdravotním stavu a blížícím se konci života. Obávala jsem se, že ji to zdrtí a propadne se do depresi. To jsem se ale pěkně spletla! Když jsem k ní den poté přišla na pokoj, byla v naprostém klidu a věčná. Hned mi řekla, že už ví, že umírá a domů už se nedostane. Právě si vybírala písničky, které si přeje zahrát na pohřbu.

Ona si prostě dokázala užívat i to umírání! Milovala Svěrákovu písničku „Není nutno“ a přála si, aby i tato zazněla na jejím pohřbu. Písnička se k ní hodila. Vystihovala její životní filosofii. Já už si ale tuto písničku asi nikdy nezazpívám bez toho, abych si na paní Libušku nevzpomněla. Hned mám před očima její rozzářený obličej a vidím, jak na mě při prvních akordech pokyvuje, abych šla zpívat s ní.

ALENA MALEČKOVÁ,
Hospic sv. Zdislavy

Lidská duše má největší hodnotu

S paní Lenkou jsem se setkávala v rámci rehabilitace poměrně často. Byla to velmi milá usměvavá dáma, ráda si povídala, její rodina pro ni znamenala všechno. Do hospice se dostala kvůli akutní formě leukémie, kdy už měla za sebou téměř tři roky léčby a pobytu v různých nemocnicích.

Vyprávěla mi, že při jednom období své hospitalizace úplně přestala mluvit. Měla deprese, necítila se v nemocnici dobře a nechtělo se jí už komunikovat s vnějším světem. Já jsem ji naopak poznala jako člověka velmi povídavého. Vysvětlovala to tím, že se v hospici cítí dobře a pohodlně. Měla svůj pokoj, kde s ní často pobýval její manžel, a byla chráněna od typického nemocničního prostředí.

Úplně zářila

Když jsem jí masírovala nohy, uvolnila se a s úsměvem mi vyprávěla úplně obyčejné příhody ze života svých dětí. Těšilo ji, jak se obě smějeme a jak normálně náš rozhovor vypadá. Jako by si povídaly dvě kamarádky u kávy. Jako by ani žádná nemoc v tu chvíli neexistovala. Cvičily jsme spolu také chůzi ve vysokém chodítku. Když jí bylo lépe a měla energii, přešla s chodítkem až k oknu a dívala se ven. Nebo jsme vyšly pozdravit její sousedku ve vedlejším pokoji. Úplně zářila, že je na nohách a připadá si na moment jako zdravý, chodící člověk. Když se cítila hůře, alespoň na minutku si s ná-

Biskup Jan Baxant při návštěvě klientů hospice.

mahou sedla, aby změnila polohu od neustálého ležení.

Co jsem na ní nejvíc obdivovala, byla její statečnost v nemoci a to, jak ve svých těžkých chvílích myslela na rodinu. Dvakrát se během pobytu v hospici stihla ještě domů podívat. Předávala manželovi a synům všechny finanční a praktické věci v domácnosti, které mívala na starosti. Vysvětlovala, psala zápisky a úkoly, ukazovala, kde co najdou. Sepsal postup, jak bude probíhat dědické řízení. Neuvěřitelná žena. Zemřela v den svých padesátých narozenin, v přítomnosti milujícího manžela a kamarádky. Stýská se mi po ní. Po jejím klidném, příjemném hlase, po našich hovorech.

Možná vás napadne, proč někteří lidé musejí odejít tak brzo? Některé hodnoty se nedají změřit. Jsme zvyklí měřit čas, hodnotit zážitky, počítat majetek, porovnávat úspěch. Když ale potkáte člověka s krásnou a čistou duší, dojde vám, co je vlastně v životě důležité. Všechno se změřit nedá. Lidská duše má největší hodnotu. Záleží na ní, ať už člověk odejde ve dvaceti, padesáti, nebo osmdesáti letech. Během mé práce ve zdravotnictví mě už obohatilo tolik lidských příběhů a potkala jsem tolik zajímavých mužů a žen, že jsem velmi bohatý člověk. Děkuji za toto obohacení i paní Lence. Věřím, že se jednou spolu znovu setkáme. Duše se totiž nikam neztrácí.

MIRKA HOMOLKOVÁ,
ergoterapeutka Hospice svatého Lazara

Cílem naší péče je upevnění naděje

Domácí hospic sv. Jakuba v Prachaticích oslavil v září dva roky svého trvání. Není to mnoho, ale jsme vděční, že může být prospěšný potřebným lidem, kteří prožívali a prožívají poslední úsek svého života.

Pomoc také neodmyslitelně nabízíme jejich rodinám, bez kterých bychom péči jen těžko mohli poskytovat. Snažíme se pracovat a vytvářet tým (lékaři, zdravotní sestry, ošetrovatelky, sociální pracovníce, duchovní, psychoterapeut), který nám umožňuje, abychom se doplňovali a obohacovali nejen ve svých odborných, ale i lidských schopnostech, a tak mohli dobře sloužit druhým.

Jak vypadá běžný život v našem domácím hospici? Poskytujeme úlevu od bolesti a jiných tíživých projevů nevyléčitelně nemocným. Při každodenních návštěvách v pacientově rodině, při osobních či telefonických rozhovorech kontrolujeme jeho zdravotní stav, zjišťujeme jeho přání a konzultujeme to s jeho blízkými. Naše práce vyžaduje odborné medicínské a ošetrovatelské znalosti, ale také moudrost, laskavé nastavování hranic a hledání toho, co je pro nemocného v danou chvíli to nejlepší. Chybět nesmí takt, porozumění, vřidnost, trpělivost a diskretnost.

Snažíme se věnovat pozornost také těm, kteří o nemocného v jeho domácím prostředí pečují, být pro ně radou, oporou, doprovázet je. Obdivuji mnohé rodiny, které se s láskou a velkým nasazením starají o své blízké.

Při naší péči o nemocného se zaměřujeme na to, aby dokázal přijmout závažnou nemoc a konečnou fázi svého života. Snažíme se poznat, v jaké fázi se nemocný právě nachází: zda ve fázi popírání závažnosti nemoci, nepřijetí, smlouvání, rezignaci či smíření. Společně hledáme řešení, jak mu v jeho náročné situaci pomoci, aby mohl prožít život v co největší kvalitě a připravit se na odchod z tohoto světa. Čas, naslouchání, úcta, fyzická blízkost, úsměv i určitá dávka humoru jsou v doprovázení nemocného naše „pracovní nástroje“.

Naše péče o nemocného spočívá také v tom, že se snažíme být u jeho umírání, ať je to ve dne, či v noci. Uvědomujeme si, že jsou to velmi delikátní a vzácné chvíle pro všechny zúčastněné. Po konstatování smrti lékařem se věnujeme péči o tělo zemřelého, která spočívá v upravení a obléknutí. Zapálíme svíci jako symbol věčné

Ti, kdo pracují v hospici, se snaží poskytovat nevyléčitelně nemocným úlevu od bolesti i jiných tíživých projevů.

ho života. Příbuzní a blízcí mají v tuto dobu možnost se zemřelým rozloučit, nabídneme jim společnou modlitbu. Po domluvě s rodinou zavoláme pohřební službu. Stále znovu a znovu se učíme, že každý člověk je originální a že život je jedinečný a neopakovatelný dar.

Vedle profese zdravotní sestry se věnuji i spirituální a psychoterapeutické péči o naše pacienty a jejich blízké. I přesto, že mnoho z nich není věřících, mají spirituální potřeby. V rozhovorech se setkávám s tím, že jim chybí smysl života, nedokáží někomu nebo sobě odpustit či se smířit, mají strach ze smrti, mají nedorozumění finanční nebo vztahové záležitosti. Cílem naší péče je upevnění naděje a hledání

zdrojů, jak zvládnout obtížné situace. Pacienty doprovázím také modlitbou, při které jsou mi nápomocny i sestry boromejky. Někteří rodinní příslušníci se velmi těžko vypořádávají se smrtí svých blízkých a stává se to pro ně velkou životní zátěží. Těmto lidem se snažím konkrétně pomáhat při jejich truchlení pravidelnými rozhovory nebo psychoterapeutickým vedením. Jsem vděčná, že tímto způsobem mohu lidem sloužit, být jim nablízku a vidět, jak Bůh působí v lidských životech a volí všechny způsoby, jak je možné se k němu přiblížit a najít ho.

Chtěla bych se podělit o jeden konkrétní zážitek ze své služby, který jsem si sama pro sebe nazvala „útěcha a pravda“. Několik dní jsme do-

provázeli umírajícího pána – dědečka, o kterého se láskyplně starala jeho vnučka se svou rodinou. Večer před smrtí se pán velmi zhoršil. Přestal komunikovat a reagovat. Jeho zhoršený stav jsem podrobně konzultovala s lékařem.

I když jsem se bála, jak rodině říct, že pán umírá, nakonec jsem je k němu pozvala, včetně jeho dvanáctiletého pravnuka. Vysvětlila jsem jim, že dědeček jejich přítomnost vnímá a ta je pro něho útěchou, i když jim to nemůže dát najevo. Chlapec tedy zkusil k dědečkovi jít, vzal ho za ruku a dlouho jej hladil. Několikrát za večer se takto k dědečkovi vrátil a s maminkou si pak u něj povídali, čemu je děda naučil, co jim do života dal. Chlapec také s pláčem sdělil, jak je mu líto, že byl na dědu někdy nepřijemný. Přiznal se, že mu rozbil zadní sklo na autě. Byla to pro mě krásná rozmluva mámy se synem u dědy. Drželi přitom dědu za ruce. Vnučka zůstala vzhůru celou noc. Druhý den ráno pán zemřel. Když mi to zavolali, přijela jsem, pomohla jim dědečka obléci, zavolat koronera a pohřební službu.

Otec chlapce, který byl u umírajícího dědečka, si přál, aby syn šel k tetě, než dědečka odvezou. Chlapec i jeho mladší sestřička však nechtěli odejít, přáli si zůstat s dědečkem až do konce.

sestra BOHUSLAVA KUBAČÁKOVÁ,
Domácí hospic sv. Jakuba

I nevěřící mají své spirituální potřeby.

Personál hospice musí umět naslouchat

Každý člověk si zaslouží, aby nezůstal v posledních chvílích sám. Naděžda Matochová s pacientkou.

O své práci v hospici CITADELA Diakonie Valašské Meziříčí vypráví vrchní sestra NADĚŽDA MATOCHOVÁ.

Co vás přivedlo k tomu pečovat o umírající?

Do hospice jsem nastoupila v roce 2007. V té době jsem věděla jen to, že chci pomáhat a pečovat o vážně nemocné. Poskytnout jim víc než injekci či tabletku. Být jim oporou, vrbou a průvodcem. Neřešila jsem v sobě otázku umírání. Jen jsem chtěla pracovat „jinak“ a věděla jsem, že tito lidé potřebují více. A nejenom ti umírající, ale také jejich rodiny a známí. Jít pracovat zpátky do nemocnice jsem nechtěla.

Vlastně až postupem času mě myšlenka paliativní péče oslovovala čím dál víc. Došlo mi, že přesně tohle je práce, kterou chci dělat. Medicína je zázrak, který dokáže naše zdraví a životy neustále opečovávat týmy odborníků a posouvat ho dopředu. Ale když se blíží konec, tak se mnohdy ty týmy vytratí a člověk zůstane na nejtěžší část života sám. Proto dělám tuhle práci, protože vím, že je důležitá a potřebná. Protože si každý z nás zaslouží, aby nebyl sám.

Můžeme tedy říci, že v hospicové péči pečujete kromě pacienta i o jeho nejbližší? Jaký přínos má hospicová péče pro rodinu a přátele umírajícího?

Ano, péče o rodinu nebo blízké pacienta je nedílnou součástí naší práce. Rodina potřebuje mnohdy více psychické podpory a péče. Ne každý je natolik silný, že se dokáže vyrovnat se smrtí svého blízkého. Někteří jsou občas ve smířování či přijetí skutečnosti, že se blíží konec, o krok až dva pozadu za samotným pacientem. Další si naopak myslí, že když se mamince neřekne, že má např. rakovinu, tak ji tím chrání. Což je také velice špatně. V drtivé většině pacienti stejně cítí, že je něco v nepořádku. A jsou vděční, že se mohou bavit otevřeně a bez rozpaků.

Když vám zemře blízký člověk, tak je jeho odchod definitivní. Vždy je přitom o trápení důležité hovořit, protože jen tak můžeme své emoce projevit a žal nechat plynout. Personál hospice musí umět naslouchat a nechat doprovázející nebo pozůstalé hovořit o jejich pocitech. Součástí naší práce je předcházet patologickému truchlení u pozůstalých, které by u nich mohlo vést až k různým psychickým nebo i fyzickým poruchám. S rodinou, pokud má zájem, pracujeme i rok po úmrtí jejich blízkého. S touto těžkou prací nám samozřejmě pomáhají du-

chovní (evangeličtí i katoličtí) a dobrovolníci.

Setkáváte se často s touto situací, kdy pacient nezná pravdu o svém skutečném zdravotním stavu? Že neví, že umírá?

Takových klientů naštěstí postupně ubývá, ale pořád zhruba 10 % není o diagnóze informováno. Ale nedá se samozřejmě přesně určit, kolik pacientů sdělenou informaci vytěnilo.

Jak dále postupujete, pokud pacient z nějakého důvodu nezná svoji diagnózu? Existuje v hospicové péči něco jako milosrdná lež?

Dle naší zkušenosti v paliativní péči milosrdná lež neexistuje. Informace o zdravotním stavu sděluje vždy lékař. Pacientům, kteří se ptají na svůj zdravotní stav, je lékařem citlivě sdělen. Samozřejmě se mluví s celou rodinou, mnohdy až u nás jim dojde, co je třeba si ještě říct nebo zařídit.

Shodou okolností jsme tento týden přijali šest pacientů a dva bohužel nebyli informováni a přijeli k nám s velkým očekáváním, že konečně my jim tady pomůžeme, my je dáme do pořádku. Je pro nás vždy těžké slyšet tato slova plná naděje, protože slyšeli milosrdnou lež někde jinde. Pokud se ale pacient neptá, tak samí s tímto tématem nezačínáme.

Když zmiňujete naději, existuje nějaká naděje tam, kde už viditelně žádná není?

Při rozhovorech s pacienty paní doktorka používá logoterapii. Logoterapii nám snad nejlépe přiblíží tato Franklova věta: „Domnívám se, že otázka ‚Jaký má život smysl?‘ je špatně položena. Správně zní: ‚Jaký smysl chci dát svému životu?‘“

Řeší pacienti při hledání smyslu svého života spíše svou minulost, momentální situaci, nebo to, co přijde po jejich smrti?

Co pacient prožívá nebo řeší, je individuální. Velmi záleží na psychice daného člověka a hlavně v jaké fázi vyrovnání se s těžkou nemocí se nachází. V první fázi negace je vždy důležité nemocného vyslechnout a trpělivě opakovaně odpovídat i na opakující se dotazy. V druhé fázi agrese musíme nechat nemocného projevit své emoce, nechat ho vypovídat o vzteku, o smutku a pocitech nespravedlnosti. Nikdy si nesmíme brát tyto výroky osobně.

A to je také důležité opakovat jejich blízkým – nebrat si tyto výroky osobně. Ve třetí fázi smlouvání nemocní uvažují o smyslu života, vědí, že jejich stav je daný nemocí a přemýšlejí, jak naplnit zbývající čas, co by rádi ještě zažili (např. dočkat se narození vnuka, svatby dcery aj.). V této fázi je důležité pomoci nemocným hledat krátkodobé cíle. V této fázi jsou ale také nejvíce nakloněni k hledání zázračných léků. Ve čtvrté fázi deprese, kdy se zdravotní stav zhoršuje, je opět důležité naslouchat a dopřát nemocnému prostor a pocit jistoty, že má s kým hovořit o strachu ze smrti. Často v této fázi chtějí nemocní urovnávat vztahy se svými blízkými. A v poslední fázi smíření přijetí pravdy se nemocní snaží o co nejlepší prožití zbytku života. Zde je někdy největší podporou a pomocí držení za ruku a vzájemné sdílení okamžiků.

JAKUB HOLMAN

Zvony pro hospice

Druhou říjnovou sobotu si naše společnost připomíná Světový den hospiců. Cílem tohoto dne je připomenout si a podpořit hospicovou a paliativní péči, upozornit na potřeby umírajících – osob v terminálním stavu onemocnění i jejich rodin. Česká biskupská konference se rozhodnutím předsedy ČBK připojí k myšlenkám Světového dne hospiců tím, že se v daný den rozezní kostelní zvony. V sobotu 9. října od 12.00 hodin budou tak po celé republice znít kostelní zvony jako vzpomínka na zemřelé, umírající a na pracovníky hospiců.

Tati, budeš mi dělat tátu?

Do péče jsme přijali mladého muže jménem Martin. Bylo mu 34 let, měl manželku a dvě krásné děti, devítiletého chlapce a dvouletou holčičku. Dva roky bojoval se svou nemocí. Poslední měsíc léčby strávil v nemocnici, kde se u něho střídali rodiče a manželka. Jeho stav byl kritický, ale když se trochu zlepšil, rodina se rozhodla doopatrovat Martina doma. Vyhledali naši pomoc a rodina vstoupila do naší péče.

Už při první návštěvě, když jsme si poprvé podali ruku, jsme vnímala jeho upřímný stisk. Byl jako Kristus na kříži, bezmocný, odkázaný ve všem na pomoc druhého, utrpením doslova přibitý na kříž – na postel. Ale jeho oči prozrazovaly pokoj. Do rodiny jsme pak jezdili dvakrát denně doplňovat dávkovač léků na bolest. Martin citlivě vnímal lásku kolem sebe. Častokrát jsme z jeho úst slyšeli: Děkuji! Vnímali porozumění, úctu, dobrotu a obětavou péči svých rodičů, manželky i dětí.

Tisknu jeho ruku

Manželka přijížděla za Martinem, jak jen mohla, nebo mu alespoň telefonovala. Starala se současně o děti, které

„V tichu jsem se modlila a děkovala za život.“ Sestra Damiána s pacientem.

v době doprovázení navíc ještě onemocněly. Byli to především Martinovi rodiče, kteří se střídali v péči. Jeden měl službu, druhý odpočíval, ale byl v pohotovosti, kdyby bylo potřeba druhého zastoupit. Péče to byla nesmírně náročná a vyčerpávající, obzvláště v noci. Martin spal velice málo. Oči měl sice zavřené, ale usnul nanejvýš na půl hodiny.

Zůstávala jsem v tichém úžasu, když mi rodiče popisovali náročnost služby. Byla to vlastně moje první zkušenost s péčí. Viděla jsem, jak se k němu znovu a znovu s láskou a trpělivostí sklánějí, aby mu dali napít,

urovnali polštáře, přebalili nebo jinak posloužili. Při jedné ranní návštěvě se maminka svěřila: „V noci ležím u Martinovy postele na matraci, držím ho za ruku a tisknu ji. Ale dnes držel Martin mě a tisknul ruku on mně.“ Jednou při návštěvě, právě jsme byli u něho v pokoji, obrátil oči na svého otce a říká mu: „Budeš mi dělat tátu?“ Jeho otec, řidič z povolání, býval často na cestách a Martinovi táta chyběl. Teď mlčky stál u Martinovy postele, byl si vědom své časté nepřítomnosti v rodině, která syna bolestně poznamenala. „Kdyby každý měl takového tátu jako

ty, to by bylo dobře,“ odpověděla namísto něho máma. Jeho láska a obětavost byly nyní o to větší, chtěl pro syna udělat všechno, co jen bylo v jeho silách.

Po jedné těžké a vyčerpávající noci mě Martin po hygieně držel za ruku. Jeho stisk byl pevný, byl rád a děkoval. V tichu jsem se za něho modlila a děkovala za jeho život. Za necelé dva dny Martin v blízkosti svých rodičů zemřel. Odešel smířen a připraven, tiše, v pokoji.

Sestra DAMIÁNA,
Domácí hospice Duha

Připadala mi jako anděl

Ráda bych se s vámi podělila o příběh svého tatínka, kterému byla diagnostikována akutní leukémie. Podstoupil chemoterapeutickou léčbu ve fakultní nemocnici. Bohužel po čtyřech měsících došlo k recidivě onemocnění. Jeho zdravotní stav se začal zhoršovat a agresivní léčbu by již jeho tělo nevládlo. Přestože byl přístup pracovníků hematologického oddělení velmi vstřícný a profesionální, už tatínkovi neměli co nabídnout.

Oslabené tělo se začalo potýkat s vysokými teplotami. Péče v domácím prostředí byla pro mě v této době psychicky i fyzicky vyčerpávající. V noci jsem opakovaně k tatínkovi vstávala, převlékala jeho i celé lůžko. Byl zchvácený a ležel v kalužích potu. Na péči o tatínka jsem byla víceméně sama, neboť se v tomto období u maminky potvrdila Alzheimerova demence. To bylo pro mě zdrcující. Najednou jsem si uvědomila, že oba má rodiče odcházejí.

V této zoufalé situaci jsem využila kontakt na domácí hospicovou péči, který mi předala sociální pracovnice z nemocnice. Sama jsem nevěděla, jak dál. Během hodiny po telefonickém rozhovoru jsem již otevírala dveře sociální pracovnici paní Martině. Připadala mi jako anděl. Probraly jsme spolu stávající situaci a já najednou nebyla ve všechno sama.

Přestože celé období tatínkova odcházení bylo velmi bolestné, zažívala jsem s kolektivem domácí hospicové

péče nezapomenutelná setkání, obhacení a podporu. Jejich pomoc se nedá ani slovy vyjádřit. Mohla jsem kdykoliv během 24 hodin zavolat, požádat o pomoc, radu, pochopení.

Jsem vděčná i za rozhovory, které vedli s mojí nemocnou maminkou. Pomohli jí tím smířit se s tatínkovou nevyléčitelnou nemocí. Smrt má v životě své místo. Děkuji vám, že jste nás doprovázeli.

JANA, dcera pacienta
Domácí hospice Setkání

Sestřičky z hospice k nám jezdily každý den

Náš příběh doprovázení se týká mého tatínka, který v šestašedesáti letech onemocněl rakovinou tlustého střeva. Již v době diagnózy měl rozsáhlé metastázy na jiných orgánech, započal tedy paliativní léčbu.

Žil velmi dobře a téměř spokojeně ještě téměř tři roky a až poslední tři měsíce přestal být samostatný a péče o něj se přesunula na rodinu. Nejvíce pečovala má maminka, jeho žena, která s ním byla celé dny a noci. Dále pomáhal můj bratr, jak mu dovolilo zaměstnání. Také já, jelikož bydlím hned vedle a v té době jsem byla na mateřské dovolené.

Hospic nám byl doporučen při poslední návštěvě na onkologii, která už byla pro tatínka tak náročná, že se těž-

Zůstat spolu až do konce je přirozená lidská potřeba.

ko dostával z auta a i pár kroků z parkoviště ho velmi vysilovalo. Těžko dýchal a byl mu doporučen domů kyslík, který domácí hospic půjčuje.

Uvažovali jsme i o přesunu do hospice lůžkového, ale tatínek se vyslovil, že by byl raději s námi, a to rozhodlo. Kdyby služba domácího

hospice neexistovala, nikdy bychom si netroufli doprovázet tatínka doma. Nevěděli bychom, že máme nárok na příspěvek na péči a že byl opravdu významný. Využili jsme také zapůjčení několika zdravotnických pomůcek. Přes domácí hospic jsme také velmi snadno zařídili instalaci polohovací postele.

Zvládli jsme to

Díky zkušenostem pracovníků hospice jsme měli trochu představu, co nás čeká a že se to blíží. Byli jsme vděční, že na telefonu je někdo, kdo rozumí tomu, co prožíváme, a hlavně tomu, co se děje s tatínkem. Poslední dny byly opravdu náročné, sestřičky z hospice k nám jezdily každý den a poskytovaly tatínkovi léky proti bolesti a nám útěchu. Vím určitě, že i když tatovi ke konci života dobře vůbec nebylo, bolesti nepociťoval.

Každý příběh odcházení je určitě velmi individuální, všemu přihlížet z blízka je náročné, ale s odstupem času jsem moc hrdá na to, jak jsme to doma zvládli a že s námi tatínek zůstal až do konce, protože si to tak přál.

EVA, dcera pacienta
Domácího hospice Setkání

Potom jsme už nemluvily...

Tenkrát v srpnu přijel do hospice velmi rozrušený muž. Viděla jsem slzy v jeho očích. Vyprávěl mi o své ženě, která bojovala s rakovinou celé dva roky. Její zdravotní stav se komplikoval, musela podstoupit další v sérii těžkých operací. Nemocniční prostředí ji ale ničilo. Přála si odejít domů, ačkoli byla velice slabá, zcela upoutaná na lůžko, s velkou nehojící se ranou na břiše. Domluvili jsme podmínky přijetí do péče. Druhý den mi telefonovali z onkologie a upozorňovali na náročnost péče. Manželovi nemocné ženy pak lékaři sdělili prognózu pěti dnů, za které – po propuštění z nemocnice – dotyčná zemře.

Začali jsme se o pacientku starat. Během krátké doby jsme zvládli především její fyzické bolesti a nemocná se každým dnem zlepšovala. Pátý den, kdy měla podle lékařů zemřít, udělala několik prvních kroků kolem lůžka. To byla, věřte mi, velká sláva! Také se jí zlepšovala chuť k jídlu. Začala trénovat chůzi do schodů, protože přání znovu se projít venku na čerstvém vzduchu bylo obrovské. Její dny byly plné optimismu a radosti. První podzimní procházka byla velkým vítězstvím v celém dlouhém období trvání nemoci. Vrátila se k běžné činnosti, začala vařit, prádlo uklízet. Často jsem od ní slyšela, že

úplně zapomněla na svou nemoc. Byla jsem šťastná s ní. Během všech těchto dní, týdnů a měsíců se nám podařilo úplně zhojit operační rány. Celé toto období bylo jedním velkým zázrakem.

Postupně mezi námi vyrostla pevná důvěra a přátelství. Objekt, kterým jsme si to jednoho dne vyjádřily, bylo dojemné. Na větu, která ho provázela, se nedá zapomenout: „Vždycky jsem si přála ke svým klukům dceru a teď ji konečně mám.“ Prožily jsme spolu podzim, nařikaly nad množstvím sněhu, těšily se na Vánoce... Nemoc jako by jen velice mírně rušila toto krásné a tajemné období.

První vážná komplikace udeřila krátce po Novém roce, ale byla ještě řešitelná. Nevzdávaly jsme se a stav se mírně vylepšil. Život pokračoval zdánlivě klidně, ale nemoc se hlásila znovu a znovu a oslabovala tělo. Jednoho dne bylo jasné, že se na přírodu budeme dívat už jen z okna. Život byl i přes mnohé obtíže plnohodnotný.

Žena mi často vyprávěla, že jí trápí jedna zásadní otázka: „Zvládnou svou smrt?“ Několikrát ji na její přání navštívil duchovní, který se snažil zmírnit její vnitřní utrpení. Komplikace zdravotního stavu pokročily natolik, že bylo nutné přistoupit ke krátkému paliativnímu výkonu v nemocnici. Pobyť ne-

byl jednoduchý. Byly jsme společně v kontaktu dál, a proto mě jednoho pozdního večera nepřekvapil telefon a prosba o mou okamžitou návštěvu. Společně s knězem. Jsem zvyklá uskutecňovat přání svých pacientů, a proto jsme s duchovním nemocnou navštívili.

Cítila velkou touhu po Bohu. Chtěla přijmout do srdce jistotu, že nebude v poslední chvíli sama a potřebovala naději do blízké budoucnosti. Přijala svátost smíření, eucharistii a svátost nemocných. Nová jistota ji naplnila zvláštním klidem a radostí. Když jsme s knězem odjížděli, byla šťastná a smířená. Objala mě pevně, stiskla a políbila.

Krátce nato byla propuštěna domů. Její stav se mírně vylepšil, ale bylo nám jasné, co je před námi. Rodina a všichni blízcí pochopili, že loučení je tentokrát opravdové. Blížily se Velikonoce. Prožívaly jsme je společně a intenzivně. Věděla jsem, že nemocná je připravena odejít. Ještě jsem stihla natrhat rozkvetlý šeřík a provoněla jím pokoj, kde nemocná odpočívala a stále více spala. Poslední večer jsem u ní seděla a v duchu děkovala za čas, v kterém mi dovolila proniknout do jejího srdce. „Mám tě ráda, Jano,“ byla její poslední vyřčená slo-

va. Potom jsme už nemluvily. Očekávaly jsme společně tu pravou naději, která k ní přišla po devíti měsících tíše a něžně brzy ráno na slavnost Zmrtvýchvstání Páně.

JANA SIEBEROVÁ,
Domácí hospic Duha Hořice

ASOCIACE POSKYTOVATELŮ HOSPICOVÉ PALIATIVNÍ PÉČE

Karlovo náměstí 317/5
128 01 Praha 2

tel.: +420 731 461 142

e-mail:
info@asociacehospicu.cz

web:
www.asociacehospicu.cz

Bankovní spojení:
Československá
obchodní banka, číslo účtu:

256820125/0300